MĂSURA ARESTULUI PREVENTIV ÎN CONTEXTUL UNEI PANDEMII GLOBALE

ȘANDRU Adrian,

Avocat, Baroul București,
 Doctorand, Institutul de Cercetări Juridice
 „Academician Andrei Rădulescu”
 a Academiei Române

REZUMAT

De ani de zile, organizațiile internaționale pentru drepturile omului recomandă măsuri pentru a reduce supraaglomerarea penitenciarelor. Pandemia COVID 19 a găsit locurile de detenție cu spații inadecvate, facilități de servicii medicale insuficiente, lipsă de servicii de reintegrare și, mai ales, o supraaglomerare sistemică a penitenciarelor. Odată cu venirea pandemiei COVID-19, situația din închisori s-a extins asupra sănătății persoanelor deținute. Supraaglomerarea și condițiile nesănătoase din închisori le-au făcut să fie un focar de risc ridicat de contagiune.

Cuvinte-cheie: pandemie, arest preventiv, măsură preventivă, detenție, libertate.

THE MEASURE OF PREVENTIVE ARREST IN THE CONTEXT OF A GLOBAL PANDEMIC

ȘANDRU Adrian,

Lawyer of the Bucharest Bar,
 PhD student, Legal Research Institute
 „Acad. Andrei Rădulescu”
 of Romanian Academy

SUMMARY

For years, international human rights organizations have recommended measures to reduce overcrowding in prisons. The COVID 19 pandemic found places of detention with inadequate spaces, insufficient medical services facilities, lack of reintegration services and, especially, a systemic overcrowding of penitentiaries. With the advent of the COVID-19 pandemic, the situation in prisons extended to the health of detainees. Overcrowding and unhealthy prison conditions have made them a high risk of contagion.

Key words: pandemic, pre-trial detention, preventive measure, detention, freedom.

Cadrul actual. Pandemia răspândirii COVID-19 pe glob a schimbat întreg ecosistemul funcționării societății și afectat major activitatea profesională și viața personală a fiecărei persoane. Toate autoritățile publice au priorizat asigurarea sănătății publice, asumându-și efectele negative inerente asupra economiei, justiției sau altor domenii ale vieții sociale.

Acest context a făcut ca libertatea persoanelor supuse măsurii arestului preventive să dobândească noi valențe. Persoanele încarcerate sunt unele dintre cele mai vulnerabile la boli infecțioase, din cauza accesului limitat la sistemele de sănătate și salubritate, condițiilor nesănătore și supraaglomerarea din locurile de detenție, aspecte ce fac imposibilă distanțarea socială și izolarea fizică. Una dintre cele mai importante măsuri de sănătate publică pentru combaterea COVID-19 este restricționarea contactului fizic și a apropierii. Dar însăși natura măsurii arestului preventiv face practic acest lucru imposibil.

Măsura arestării preventive este cea mai intruzivă măsură privativă de libertate asupra exercițiului dreptului la libertate al persoanei[1]. Această măsură prin excelență un caracter de excepție și se poate dispune doar atunci când reprezintă unica modalitate de realizare a scopului pentru care se ia o anumită măsură preventivă.

În aceste momente, singura modalitate de a păstra sănătatea și siguranța publică și de a proteja dreptul la viață este de a reduce numărul de persoane aflate în unitățile de detenție. În cazul în care persoanele arestate preventiv constituie un procent mare din populația de închisori, reducerea recurgerii la măsura arestării preventive ar proteja sănătatea nu numai a persoanelor reținute, ci și a multilor profesioniști care vin în contact cu persoanele aflate în detenție (inclusiv personalul din sistemul centrelor de detenție și avocații) și familiile și comunitățile la care se întorc atât personalul cât și deținuții din penitenciar.

Cu toate acestea, există cazuri recente în care mai multe persoane au fost reținute și s-a propus luarea măsurii arestului preventiv, inclusiv ca urmare a unor infracțiuni de corupție (la data de 15 aprilie 2020 Direcția Națională Anticorupție a anunțat reținerea și propunerea spre arestare preventivă a unei directoare de școală din București, a unui reprezentant al unei firme și a unui om de afaceri) [2]. Mai există numeroase persoane care au fost în detenție înainte de începerea crizei și a căror eliberare ar trebui luată în considerare.

Așadar, credem că în această perioadă atunci când instanțele de judecată se pronunță asupra luării sau revocării măsurii arestului preventiv ar trebui să țină

seama de următoarele considerente. Măsurile de protecție a sănătății împotriva infecției recomandate de autoritățile de sănătate, inclusiv spălarea periodică a mâinilor, distanțarea socială și curățarea hainelor în mod regulat, sunt adresate populației în general și imposibil de implementat eficient în spațiile închisorii, unde nu se poate evita contactul dintre deținuți și dintre deținuți și personalul din închisori.

Ghidul publicat recent de la Organizația Mondială a Sănătății (OMS) subliniază că persoanele private de libertate sunt mai vulnerabile la infectarea cu COVID-19 decât restul populației, din cauza condițiilor precare în care trăiesc împreună pentru perioade îndelungate de timp: „apropierea fizică în detenție poate acționa ca o sursă de infecție, de amplificare și de răspândire a bolilor infecțioase în închisori și ulterior în afara acestora” [3]. Ca atare, Organizația Mondială a Sănătății recomandă să se acorde o atenție sporită asupra posibilității recurgerii la măsuri neprivative de libertate în toate etapele administrării justiției penale, inclusiv în faza de judecată, proces și condamnare, precum și în etapele post-condamnare.

Administrația centrelor de detenție nu are toate mijloacele necesare pentru a preveni răspândirea virusului în închisoare. Având în vedere criza actuală de sănătate, plasarea unei persoane în detenție generează riscul de a-i pune viața în pericol, precum și viața altor deținuți și a personalului din închisori.

Detenția se justifică într-o anumită speță doar dacă indicii concrete demonstrează o cerință veritabilă de interes public care prevalează, în ciuda prezumției de nevinovăție, asupra regulii respectării libertății individuale stabilită la art. 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [4], iar motivele refuzului punerii în libertate nu trebuie să fie generale și abstracte.

Instanțele trebuie să ia în considerare măsurile alternative la arestarea preventivă câtă vreme acuzatul oferă garanții în privința prezentării sale la proces. În anumite cazuri s-a constatat încălcarea art. 5 par. 3 din Convenție, ca urmare a faptului că instanțele naționale nu au arătat în motivarea hotărârilor prin care au prelungit măsura arestării preventive, care este în concret, pericolul pentru ordinea publică, limitându-se la a reproduce în motivare textul de lege, refuzând să analizeze argumentele prezentate de inculpat privind profilul său personal și situația familială, neluând în calcul, în niciun moment, posibilitatea adoptării unei măsuri alternative [5].

Comitetul Miniștrilor Consiliului Europei a publicat

la 27 septembrie 2006 o recomandare statelor membre cu privire la condițiile de a recurge la arest preventiv [6], printre care se regăsește inclusiv următoarea sugestie: în cazuri individuale, arestarea în arest se va utiliza numai atunci când este strict necesar și ca măsură de ultimă soluție; nu va fi utilizată din motive punitive. Iar pentru a evita utilizarea necorespunzătoare a arestării preventive, instanța trebuie să aibă la dispoziție cea mai largă gamă posibilă de măsuri alternative, mai puțin restrictive, legat de comportamentul unui suspect.

Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau a tratamentelor inumane sau degradante (CPT) a menționat, în legătură cu bolile contagioase, că: răspândirea bolilor transmisibile și, în special, tuberculoza, hepatita și HIV / SIDA a devenit o problemă majoră de sănătate publică într-o serie de țări europene. Deși afectează populația în general, aceste boli au apărut ca o problemă dramatică în anumite sisteme penitenciare. Condițiile materiale în care sunt deținute unele persoane s-au dovedit adesea astfel încât acestea nu pot favoriza decât răspândirea acestor boli [7].

Furnizarea de asistență medicală pentru persoanele din închisori și alte locuri de detenție este responsabilitatea statului. A plasa o persoană în detenție înseamnă a plasa viața și sănătatea unei persoane sub responsabilitatea statului. Dacă o persoană este în stare de sănătate bună atunci când este plasată în detenție și nu mai este în stare bună de sănătate atunci când este eliberată, este de competența statului să ofere explicații, în lipsa unei încălcări a articolului 3 CEDO. Un raport din 2019 al Consiliului ONU pentru Drepturile Omului (CDO) subliniază că și privarea persoanelor de libertatea lor, statele își asumă responsabilitatea de a proteja viața și integritatea corporală a acestor persoane.

Concluzie. Așadar, atunci când evaluează necesitatea dispunerii măsurii arestului preventiv, instanța trebuie să ia în considerare cerința de interes public de a lua toate măsurile posibile pentru a evita răspândirea acestei epidemii grave și fără precedent. Instanța trebuie să țină seama de circumstanțele excepționale actuale, care presupun că plasarea suspectului în detenție va prezenta un risc grav pentru sănătate.

Cu toate că în această perioadă, organele de urmărire penală și-au intensificat activitatea, considerăm că dispunerea unor măsuri privative de libertate trebuie să reprezinte excepția, mai ales în cazul proceselor penale având ca obiect fapte de corupție, instanța urmând să decidă dacă măsura își atinge scopul, ținând seama de toate considerentele expuse anterior.

Referințe bibliografice:

1. Mateuț Gh., *Procedură Penală Partea generală*, Editura Universul Juridic, București, 2019, p. 818.
2. <https://www.pna.ro/comunicate.xhtml> (Vizitat 21.02.2021).
3. *Preparedness, prevention and control of COVID-19 in prisons and other places of detention*, Interim guidance, World Health Organisation, 15 March 2020, disponibil http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0019/434026/ (Vizitat 11.02.2021).
4. C.E.D.O., cauza *Begu c. României*, disponibilă pe hudoc.echr.coe.int.
5. C.E.D.O., cauza *Tarău c. României*, disponibilă pe hudoc.echr.coe.int.
6. Recomandarea Rec(2006)13 a Comitetului de Miniștri al statelor-membre privind detenția provizorie, condițiile în care are loc aceasta, precum și aplicarea garanțiilor împotriva abuzului Adoptată de către Comitetul de Miniștri la 27 septembrie 2006 la cea de-a 974-a reuniune a Delegaților Miniștrilor, disponibilă la: <https://rm.coe.int/> (Vizitat

24.02.2021).

7. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) pentru perioada 1 ianuarie 31 decembrie 2000, disponibil la: <https://rm.coe.int/>(Vizitat 17.02.2021).